

דף ל"ד

הנפק"מ בין ר"א לר"ע היא במשביע עדי קרקע ולר"י במשביע עדי קנס קרבן שבועת העדות רק על תביעת ממון מהכתוב: "לְאַחַת מֵאֵלֶּה", יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור, תבעו ממון חייב, דבר אחר פטור. שואלת הגמרא, מדוע שלא נאמר להיפך? עונה הגמרא, שרבי עקיבא סמך על הלימוד של רבי אליעזר מגזירה שווה משבועת הפקדון. וההבדל בין רבי אליעזר ובין רבי עקיבא, הוא במשביע עדי קרקע. לרבי אליעזר הם חייבים⁶²⁵, ולרבי עקיבא פטורים. ולרבי יוחנן שאמר שאפילו לרבי אליעזר המשביע עדי קרקע פטורים⁶²⁶, ההבדל בין רבי אליעזר לרבי עקיבא הוא במשביע עדי קנס. לרבי אליעזר הם חייבים⁶²⁷, ולרבי עקיבא פטורים.

הגמרא הביאה שלרבי יוסי הגלילי לומדים רבי אחא א' גמל האוחר בין גמלים ונמצא הרוג בצדו בידוע שזה הרגו שחייבים קרבן רק בתביעת ממון מהכתוב: "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע" שמדבר בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה, ובידיעה בלא ראיה, ואין עדות בזו בלא זו אלא בתביעת ממון. אמר רב פפא לאביי, האם אינו סובר כרבי אחא שמחייב בלא ראיה. ששנינו בברייתא, רבי אחא אומר גמל שבעט בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו, בידוע שזה הרגו. ואם רבי יוסי הגלילי סובר כרבי אחא, גם בדיני נפשות יש עדות שמתקיימת בלא ראיה. ששנינו בברייתא, אמר רבי שמעון בן שטח, אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חברו לחורבה. ורצתי אחריו ומצאתי סיף בידו ודם מטפטף, והרוג מפרפר. ואמרתי לו מי הרגו או אני או אתה, אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי. שהתורה אמרה: "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד"⁶²⁸, אלא המקום יפרע ממך. ואמרו שלא זזו

⁶²⁵ שבהשבת גזילה אומרים לקמן שחייב השבה על גזילת קרקע, והגמרא חשבה שה"ה לשבועת הפקדון או לשבועת העדות. רש"י.

⁶²⁶ וכן לשבועת הפקדון, לקמן בפרק שבועת הפקדון. רש"י.

⁶²⁷ וכן בשבועת הפקדון, שהוא דורש את פרשת שבועת הפקדון בריבויים ומיעוטים ב"והשיב את הגזלה" ומה שא' בכתובות בפקדון יצאו אלו שהם קנס הוא שלא כרבי אליעזר. רש"י.

⁶²⁸ והיה חבר וכמ"ד שא"צ התראה, ואע"פ שהיה כאן פירכוס ובלבול רוח לא היה פוטרו בשביל כך. דדוקא מגלות פוטרים אותו משום יתור הכתובים. אבל ממיתת ב"ד אינו נפטר בכך. אבל מכאן אין ראיה שאפשר להעמיד כגון שהכאו בבית של שישא ולא פרכס, וכן צריך להעמיד למ"ד שמעמיד בפ' אלו נערות את הכתוב

משם עד שנשכו נחש ומת. ואם רבי יוסי הגלילי סובר שבדיני ממונות בגמל דנים משום שידוע שגמל זה הרגו, גם כאן בידוע שזה הרגו וידונו אותו למיתה?⁶²⁹ עונה הגמרא, אפילו אם רבי יוסי הגלילי סובר כרבי אחא, ישנה ידיעה בלא ראייה, אבל כיצד יש ראייה בלא ידיעה? הרי אם ראה שהרג אדם ואינו יודע מי ההרוג, העד לא יכול לחייב מיתה בלא לדעת אם הרג עובד כוכבים הרג או ישראל, אם הרג אדם טרפה או שלם?⁶³⁰

אומרת הגמרא, שמכאן נלמד שלרבי יוסי הגלילי המשביע עדי קנס פטורים. שאם נאמר שהמשביע עדי קנס חייבים, לא יתכן שבעדים של אונס ומפתה תהיה ראייה בלא ידיעה. שהרי צריכים שידעו אם בעל נכרית או בת ישראל, ואם בעל בתולה או בעולה?!

רב המנונא תלמיד המחכים את רבו רב המנונא יושב לפני רב יהודה, ורב יהודה הסתפק מה הדין אם אמר, מניתי לך מנה בפני פלוני ופלוני. והעדים ראו אותו מבחוץ, והנתבע לא ראה אותם?⁶³¹ אמר לו רב המנונא, ומה הנתבע טוען?, אם אמר לא היו דברים מעולם הרי הוא הוחזק כפרן, ואינו נאמן בשבועה. ואם הוא אמר כן לקחתי ושלי לקחתי, גם אם העדים יבואו הוא נאמן? אמר לו רב יהודה, המנונא אתה ראוי ליכנס לבית המדרש, שאתה מחכים את רבך.

הגמרא מביאה מעשה באדם שאמר לחברו, מניתי לך מנה בצד עמוד זה. וחברו אמר לו, לא עברתי בצד עמוד זה. ובאו שני עדים והעידו שהוא השתין מים בצד העמוד הזה. ואמר ריש לקיש שהוא הוחזק כפרן?⁶³² ורב נחמן אמר, זהו

אדם אינו שם לב לזכור כל דבר שאינו מוטל עליו

בשוגג, ונקה מגלות. תוס'.

629 כאן משמע שלר' אחא יש אומדנא בדיני נפשות, וקשה ממה שדייקו בגמרא במה ששינונו בפ' אחד דיני ממונות כיצד מאיימין על דיני נפשות שמה תאמרו מאומדנא ראייתם. הא בדיני ממונות אמרינן. כמאן כר' אחא כו' ומשמע שרבי אחא לא מדבר בדיני נפשות. וי"ל שודאי שלפי הס"ד שא"א להעמיד את המשנה כחכמים ומעמידים כר' אחא יש לומר שהוא לא מדובר אלא בדיני ממונות דוקא ולא בדיני נפשות. כדי שיהיה אפ' להעמיד את המשנה כמותו. אבל לפי המסקנה שמעמידים את המשנה כחכ' אפ' לומר שלר' אחא יש אומדנא אפ' בדיני נפשות. תוס'.

630 תימה הרי הולכים אחר הרוב שהרי מרוצח למדו שלא חוששים שהיה נקב במקום סייף. וי"ל כשיש לפנינו אחד טריפה ואחד שלם, שצריך לדעת את איזה מהם הרג. תוס'.

631 שאם היו מבפנים היו יודעים אם היה פרעון או הלואה רש"י פירש שע"י שהם בחוץ הנתבעלא הכיר בהם. תוס'.

632 תוס' שואלים ממה שא' בב"מ שכשאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שחייב

דין של פרסים, האם הוא אמר שהוא לא עבר בצד העמוד הזה מעולם!?, הוא אמר לו שלא עבר ליד העמוד בעסק זה. ויש אומרים, שהמעשה היה באדם שאמר לחברו מניתי לך מנה בצד עמוד זה. וחברו אמר לו, לא עברתי בצד עמוד זה מעולם. ובאו שני עדים והעידו שהוא השתין מים בצד העמוד הזה. ורב נחמן אמר שהוחזק כפרן. ורבא אמר לו שאין דעתו של אדם על כל דבר שאינו מוטל עליו, והוא עושה אותו בלא לשים לב. ואדם לא זוכר את כל המקומות שהשתין שם מים.

ר"ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון וכו' "תחטא" "תחטא" ומחכו עלה במערבא את שבועת העדות פקדון בגזירה שוה "תַּחַטָּא" "תַּחַטָּא" משבועת הפקדון. בארץ ישראל שחקו על דברי רבי שמעון. שואלת הגמרא, מדוע שחקו על דבריו? אם על מה שאמר, מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע, מזיד כשוגג. ומנין לרבי שמעון מושבע מפי עצמו בעדות, מפני שלומדים מפקדון. מדוע שלא נלמד גם את מושבע מפי אחרים בפקדון מעדות⁶³³?. ולכאורה מדוע שחקו עליו, אולי רבי שמעון לומד זאת בקל וחומר ממנו עצמו, אם מושבע מפי אחרים חייב, כל שכן מפי עצמו, ולא מגזירה שוה!?. ואם על מה שאמר שבפקדון לא עשה בו מזיד כשוגג, ושחקו מנין לומדים חיוב במזיד בשבועת הפקדון? והרי כשם שבשבועת העדות חייב על המזיד מפני שלא כתוב "ונעלם", הרי גם בפקדון לא כתוב "ונעלם"⁶³⁴?

אמר רב חגא⁶³⁵, מדוע שחקו, אולי רבי שמעון לומד שמזיד אינו כשוגג בפקדון ממעילה שבשניהם כתוב לשון מעילה⁶³⁶. ואם השחקו הוא מדוע הוא לומד ממעילה לפטור, ואינו לומד לחייב בגזירה שוה "תַּחַטָּא" בכל נהנה בקבוע חומש ואשם ומסתבר ללמוד ממעילה

לו נ' ישלם לו הנ' וישבע על השאר, והרי הוחזק כפרן ויפרע הכל. וי"ל שכאן כשאמר לא עברתי בצד עמוד זה משמע שרוצה לומר שאם עברתי מעולם בצד עמוד זה אני חייב, ולכן כשהעידו עדים שהשתין בצד עמוד זה הוא כפרן בכל. אבל שמלא הוחזק כפרן אלא בנ' ואותם הוא פורע. תוס'.

633 תימה אולי מה שר"ש אמר שעשה בו מושבע כנשבע בשבועת העדות משום שאחרי שעמדה הגז"ש הוא כן. שהרי כל כמה שאין גז"ש אי אפשר ללמוד במה מציינו שאפ' להקשות מה לפקדון שכן עשה בו נשים כאנשים. תוס'.

634 תימה איך מדמים פקדון לעדות שכתובה אצל ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו דשכ' בהם "ונעלם" ובה לא כתוב "ונעלם". וי"ל שפשוט לו בעדות יותר משום דלא שייך ללמוד עדות ממעילה כמו פקדון שאינה דומה למעילה. תוס'.

635 בכת"י אמר רב חגא ולא רב הונא, הגהות וציונים.

636 שבו כתוב "נִפְשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעֲלָה מַעַל" ובמעילה כתוב "נִפְשׁ כִּי תַמְעַל מַעַל".

”תַּחֲטָא“ מעדות. הרי מסתבר ללמוד ממעילה, שכן לומדים מעילה ממעילה. ואומרת הגמרא, אדרבה, יש ללמוד מעדות שכן לומדים ”תַּחֲטָא“ מ”תַּחֲטָא“. ואומרת הגמרא שמסתבר ללמוד ממעילה, שכן דומה למעילה בששה דברים: (1) בשניהם נאמר מעילה, (2) שניהם נוהגים בכל⁶³⁷, (3) שניהם נהנו בעבירה שבידם, זה נהנה מן ההקדש וזה כפר ממון⁶³⁸, (4) שניהם בקרבן קבוע ולא בעולה ויורד, (5) שניהם בחומש ואשם ולא בחטאת, (6) בשניהם אין חומש. ואומרת הגמרא אדרבה יש ללמוד מעדות, שכן דומים בששה דברים (1) בשניהם נאמר ”תַּחֲטָא“, (2) דינו עם ההדיוט, אבל במעילה דינו עם ההקדש, (3) שניהם בשבועה, (4) שניהם באים על ידי תביעה וכפירה, (5) בשניהם נאמר ”או“ אין. ואומרת הגמרא שיש ללמוד ממעילה שכן דומים בדברים רבים יותר⁶³⁹. ואלא מהו השחוק?!

כשרב פפא ורב הונא בנו של רב יהושע באו מבי רב אמרו שהשחוק הוא, מדוע רבי שמעון שלומד בסוף דבריו בגזירה שווה ”תַּחֲטָא“ ”תַּחֲטָא“ הקשה בתחילה, מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג, הרי כמו שאפשר ללמוד עדות מפקדון, שאינו מדבר אלא בתביעת ממון. נלמד פקדון מעדות למושבע כנשבע, ומזיד כשוגג⁶⁴⁰. שואלת הגמרא, ומהו השחוק? אולי הוא מקשה כך בתחלת משנתו, כשבא ללמוד בבנין אב שחייב כאן וחייב בפקדון, אבל אחרי שהגזירה שווה ”תַּחֲטָא“ ”תַּחֲטָא“ עמדה לא שמענו שהוא הקשה כך⁶⁴¹. שואלת הגמרא, והרי אמר רבא בר איתי בפרק שבועת הפקדון לחכמים, שמי ששנה שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה הוא רבי שמעון. שאמר שלא עשה בו מזיד כשוגג⁶⁴²? ומתרצת הגמרא שאפשר לומר שרבי

637 אבל עדות אינו נוהג אלא בראויים להעיד. רש"י.

638 ולא עדות שאינו נהנה.

639 ד'תביעה' ו'כפירה' הוא דבר אחד

640 פ' ללמוד ממנה במה מצינו כמו שפי' לעיל. וא"ת איך אפ' ללמוד כל כמה שלא ידע שמזיד כשוגג הרי אפ' להקשות מה לשבועת העדות שכן עשה בו מזיד כשוגג. וי"ל שהקשו משני הדברים ונקטו את הדבר הראשון. תוס'.

641 והקשה בתחילה פירכא זאת לא משום שסבר שהיא פירכא, שהרי קיבל מרבו לדרוש בגזירה שווה. אלא שבא להודיע שצריכים את הגזירה שווה. ואי אפשר ללמוד 'במה מצינו'. ולפיכך התחיל ללמוד תחלה בבנין אב, והודיע את התשובות שיש להשיב עליו, לכן צריך גזירה שווה, וכן דרך תנאים וספרי וספרא. רש"י

642 ולא הקשה פירכא זו על הגזירה שווה אחרי שעמדה, משום שהיא גזירה שווה מופנה, ואין משיבים עליה. רש"י

שמעון סובר שבמזיד כשוגג אפשר להקשות את הפירכא הקודמת אפילו אחרי הגזירה שווה. משום שלומדים אותה ממעילה שלא עשה בה מזיד כשוגג. ועדיף ללמוד ממעילה לפטור ולא מעדות לחיוב, משום שהדברים השווים לה מרובים יותר⁶⁴³. אבל כשבאים ללמוד פקדון מעדות אין להקשות את הפירכא הזאת אחרי שהגזירה שווה "תַּחֲטָא" "תַּחֲטָא" עמדה, ואין מה לשחוק!.

שואלת הגמרא, אולי השחוק הוא שאחרי שלומדים שבועת הפקדון ממעילה למזיד שאינו כשוגג, כיצד הקשו, תאמר בעדות שעשה בו מזיד כשוגג. הרי אחרי שהגזירה שווה "תַּחֲטָא" "תַּחֲטָא" עמדה תחזור עדות ונלמד מפקדון למזיד שאינו כשוגג, כמו שלומדים פקדון ממעילה? מתרצת הגמרא, שהתורה כתבה את שבועת העדות עם שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו. שבכולם נאמר "וַיִּנְעָלִם" וכאן לא נאמר "וַיִּנְעָלִם" לחייב בשבעת העדות על המזיד כשוגג.

643 כל זמן שאין את הגז"ש "תַּחֲטָא" יש ללמוד במה מצינו ממעילה משום שהם מרובים. אבל אחרי שעמדה הגז"ש לומדים מעדות אע"ג שהם מרובים. כמה שא' בפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) שהגז"ש עדיפה, שמעילה ממעילה אינה גז"ש. ותימה כיון שר"ש למד גז"ש מנין לרבא בר איתי את מה שאמר מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן ודונה לכפרה ר"ש היא, הרי אין ג"ש למחצה. שמא סבר ש"מעילה" "מעילה" היא ג"ש. תוס'.